

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

بررسی نقش مذاکره در طراحی شهری

عارفه دلاوری امرئی^۱، مجید سنایی^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد

۲- مدرس گروه شهرسازی

دانشگاه کمال الملک نوشهر، دانشکده هنر و معماری، گروه شهرسازی

ایمیل نویسنده مسئول: A_delavari71@yahoo.com

چکیده:

امروزه توسعه شهرنشینی باعث ایجاد تغییراتی در ابعاد گوناگون زندگی شهری شده است که باعث می شود طراحی شهری بیشتر مورد توجه قرار گیرد. در طراحی شهری هدف، کار کردن با مردم و برای مردم است که طراحی شهری مردم محور به بهبود بخشیدن به شرای زندگی اهالی محله به وسیله تشویق ساکنان آن برای کمک به یکدیگر و ارائه راه حلی برای انجام خدمات توسط افراد محله همکاری با یکدیگر می باشد. اما در شهرها خصوصا محلات هیچ ارتباط واقعی بین انجمن و مردم وجود ندارد، اما شکاف اطلاعات بین این شرکت کنندگان و ساکنان زندگی در جامعه، همان است که در انجمن محله دیده می شود. به همین منظور در اینجا به بررسی مذاکره و تاکتیک ها و ارتباط بین مذاکره در طراحی شهری و طراحان و برنامه ریزان و مردم و میزان تأثیر آن در شهرها به روش توصیفی-تحلیلی و با استناد به منابع کتابخانه ای پرداخته شده است که نتایج نشان می دهد با استفاده از اصول و تاکتیکهای مذاکره می توان کیفیت مشارکت مردم و طراحی برای آنها را افزایش داده و حضور آن ها را در جامعه موثرتر کرد.

کلمات کلیدی: مذاکره، طراحی شهری، مشارکت

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

مقدمه و طرح مسئله:

شهر نقطه اتصال فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. در شهر بازار کار، بستر پیدایش فناوری‌ها، محل عرضه خدمات اجتماعی، مراکز آموزش، تجارت، صنعت، اعتبارات مالی و سرمایه‌گذاری فراهم است. از این رو شهر آستانه ورود به دنیاست. برخی شهر را کانون جهانی شدن دانسته‌اند. زیرا شبکه جهانی با حلقه شهرها به هم ارتباط می‌یابد. (نصیری، ۱۳۸۸، ۲) گزارش وضعیت جهان صندوق جمعیت سازمان ملل متحده در سال ۲۰۰۷ میلادی به دلیل اهمیت موضوع به شهرنشینی اختصاص یافته است. براساس این گزارش سال ۲۰۰۸ میلادی نقطه عطفی مهم در تاریخ جهان است، زیرا برای نخستین بار در طول تاریخ بیش از نیمی از جمعیت جهان یعنی حدود سه میلیارد و سیصد میلیون نفر در مناطق شهری زندگی خواهند کرد. همچنین پیش‌بینی می‌شود که این رقم تا سال ۲۰۳۰ به حدود پنج میلیارد نفر افزایش یابد که حدود چهار میلیارد نفر آن متعلق به جمعیت شهری کشورهای در حال توسعه است. (برک پور و اسدی، ۱۳۹۰، ۷)

با رشد روز افزون جمعیت شهری در دهه‌ی اخیر و متعاقب آن، مشکلات و مسائلی که این انبوهی جمعیت را به وجود آورده است، مدیران جامعه را برآن داشته است تا با سیاست‌ها و خط مشی‌های گوناگون با این بحران مقابله نمایند. (اللهی و شریعتمداری، ۱۳۹۳، ۲، ۲۰) طراحی شهری به عنوان یک فرایند از فعالیت حرfe ای برای ترویج تحولات جدید زیبا و دل انگیز تأسیس شده است. دولت نیز در انجمن‌های محلی متکی بر تطابق با الزامات مشارکت عمومی در طول فرآیندهای طراحی شهری است. (Bracken, 1981 quoted in holden, 2015,) امروزه در طراحی شهری، مشارکت مردم یکی از نیازهای اساسی است. مشارکت مفهوم جدیدی نیست و ریشه‌های آن را می‌توان در دولت شهرهای یونان باستان جستجو کرد، اما سابقه تفکرات مشارکت جویانه در حوزه تصمیم‌گیری شهری به منشور آتن (۱۳۹۳) بر می‌گردد. (فنی و دویران، ۱۳۸۹، ۸)

مشارکت مؤثر زمانی به وقوع می‌پیوندد که اعضای گروه فرصت کافی و برابر برای مورد پرسش قرار دادن دستور کار و بیان اولویت‌هایشان در مورد نتایج نهایی در هنگام تصمیم‌گیری را داشته باشند.

مشارکت کافی نیست، زیرا ممکن است اعضای انجمن‌ها به اطلاعاتی که عموم مردم دارند، دسترسی نداشته باشند. پس نیازمند برقراری ارتباط بین نهادهای مختلف و مردم می‌باشد که این فعل و انفعالات می‌تواند از مبادلات اطلاعات ساده، به منظور درخواست برای اقدامات خاص انجام شود و در همکاری با یکدیگر برای رسیدن به یک هدف مشترک تنظیم و یا برای فعالیت‌های مربوط به شیوه‌ای شفاف انجام شود، می‌تواند متفاوت باشد. با این حال، شاید مکانیسم اساسی تر و قدرتمند

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

برای مدیریت وابستگی بین عوامل در زمان اجرا، مذاکره، اساس تلاش برای همکاری و هماهنگی بین دو عامل مصنوعی و انسانی می باشد. خصوصا هنگامی که هردو عامل خود علاقه مند باشند. (JENNINGS and et al, 2001,200) این مقاله با هدف تبیین جایگاه نقش مذاکره طراحی شهری انجام شده است که در آن به بررسی طراحی شهری و اهمیت مذاکره در آن که یکی از آیتم های اصلی مشارکت مردمی می باشد، می پردازیم.

مبانی نظری:

طراحی شهری:

طراحی بخشی از هنر سازمان دادن فضای کالبدی است که با رشته های مختلف علمی و هنری مانند برنامه ریزی شهری، معماری و منظر سازی، مهندسی فنی، مهندسی ترافیک و حمل و نقل روانشناسی، جامعه شناسی واقتصاد سر و کار دارد و در عین حال با سیاست و فرهنگ نیز ارتباط پیدا می کند. پس می بینیم که دامنه ای فعالیتش بسیار گسترده است. دشواری پیش بینی آینده ایجاب می کند که طراحی شهری انعطاف پذیر باشد و بتواند خود را با حرکات و نوسانات و تصمیم گیری ها تطبیق دهد، اصلاح شود و به قولی مدارا کند.

طراحی شهری بخش بسیار مهم و حساسی از هویت شهروندان یک شهر به شمار می رود. بدین معنا که اندیشمندان چگونه می اندیشیده اند، چه امکاناتی در دسترس داشتند و چه متخصصانی نوع خود را ارائه دادند تا شهری که در آن زندگی می کنیم، ساخته شده است. سیمای شهر گویای فرهنگ و نگرش آن جامعه می باشد. معیار فرهنگی، سلیقه ای شخصی، تفکر و امکانات نهادهای اجتماعی در یک کشور تعیین کننده ای نمای ظاهری شهری و بالطبع طراحی شهری است. طراحی شهری از یک سو باید حداقل خدمات و امکانات شهری را به طور یکسان در اختیار کلیه شهروندان قرار دهد و از سوی دیگر تنوع و امکان انتخاب جایگرین متفاوت را برای گروه های مختلف جامعه فراهم سازد. هدف اول مستلزم یکنواختی استانداردها و جامعیت آن می باشد ولی هدف دوم تنوع استانداردها و به کار گیری تدابیر و راهبردهای متخصصان و افراد ذی صلاح در شهرسازی را ایجاب می نماید.

(سورگی، ۱۳۸۹، ۳۸)

با توجه به رشد فزاینده شهرنشینی، پیچیده شدن مسائل شهری و بروز مشکلات عمده اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، بهداشتی، حمل و نقل در شهرها، لزوم چاره اندیشی و بکارگیری برنامه ای جامع را برای مواجه با اینگونه مسائل و بهبود زندگی شهری ضروری کرده است. (میارنعمی و همکاران، ۱۳۹۲، ۳).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

مفهوم مشارکت :

اصطلاح مشارکت از نظر لغوی به معنای درگیری و تجمع برای منظور خاص می باشد. در مورد مفهوم آن بحث های فراوانی شده است ولی در مجموع میتوان جوهره اصلی آن را درگیری، فعالیت و تاثیر پذیری دانست. با پذیرش این اصل برخی از صاحب نظران، این تعریف را برای مشارکت ارائه داده اند : مشارکت، درگیری ذهنی و عاطفی اشخاص در موقعیت های گروهی است که آنان را برابر انگیزد تا برای دستیابی به هدف های گروهی همدیگر را یاری دهند و در مسئولیت کار شریک گردند، در این تعریف سه جزء مهم وجود دارد: درگیرشدن، یاری دادن و مسئولیت. (اللهی، شریعتمداری، ۱۳۹۳، ۳) مشارکت یکی از ابزارهای لازم برای دسترسی به شناخت و تصمیم گیری درست محسوب می شود که از طریق مراجعته به خرد جمعی، بهره گیری از تبادل نظر و توافق گروه های مؤثر در توسعه و عمران شهر به دست می آید، مشارکت تنها راه بهره گیری از تمام امکانات طبیعی و انسانی شهر و شهروندان، در جهت توسعه و عمران شهر است که با توجه به این ملاحظات، موضوع مشارکت در امر برنامه ریزی و مدیریت توسعه و عمران به یک موضوع محوری و اساسی تبدیل شده است. (میار نعیمی و همکاران، ۱۳۹۲، ۳)

آگاهی یافتن و داشتن اطلاعات مورد نیاز، پیش شرط هر نوع مشارکتی است. حق شهروندان برای کسب اطلاعات کافی با مشارکت عمومی در وضع قوانین در سطح محلی و نیز سهیم شدن در اداره کردن خدمات عمومی محلی، ارتباط در مشارکت نام دارد. مزایای مشارکت مردم در یک شهر عبارت است از:

- افزایش سطح آگاهی های عمومی جامعه و مردم از طریق مشارکت نسبت به میزان مسئولیت و حقوق خود به عنوان عاملان فعال طرح ها.
- سهیم شدن در قدرت مدیریتی که از طریق تهیه ای طرح ها و برنامه های توسعه انجام می گیرد.
- ایجاد حس مسئولیت اجتماعی و تعلق به جامعه که باعث درگیر شدن فعالانه مردم در مشارکت و اجرای طرح ها می شود.
- بهبود و کیفیت طرح ها با اتخاذ تصمیمات درست تر و منطقی تر، تدوین اهداف و اولویت افزایش شناخت برنامه ریزان نسبت به شهر، برقراری ارتباط بین مردم و طرح، کاهش هزینه و زمان اجرای طرح ها و گسترش منابع مالی طرح.
- عدم تمرکز برنامه ریزی
- دستیابی به مدیریت جوامع با شناخت نیازها و مسائل و اولویت های مردم(میار نعیمی و همکاران، ۱۳۹۲، ۸)

طراحی شهری با رویکرد مشارکتی :

طراحی شهری فرآیندی پویا دارد و علت آن این است که شهر مانند یک موجود زنده می باشد که عوامل محیطی مکانیسم آن را متأثر می کند. مشارکت صرفا در دادن اطلاعات به مردم و داشتن روابط خوب و متقاعدسازی آن ها خلاصه نمی شود، بلکه گشودن حکومت به روی مردم و تشویق به کنش متقابل آنان است. شهروندان با

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

مشارکت در امور شهری به شبکه ای از روابطی وصل می گردد که در آینده می تواند نقش حمایتی را برای آنان بازی نماید. مخصوصا در جامعه ای که تعداد اقشار آسیب پذیر، بیشتر است، مشارکت دهی آنان در امور شهری، باعث افزایش عزت نفس، افزایش تعامل اجتماعی و افزایش تجربه و مهارت های مشارکت کنندگان می گردد. (قدرتانی و همکاران، ۱۳۹۲، ۲)

دلایل متعددی برای نیاز به مشارکت شهروندان در طراحی و مدیریت شهر ها وجود دارد که برخی از آنها عبارتند از : امکانات محدود دولت ها در رساندن خدمات به مردم یکی از مهمترین دلایل نیاز به مشارکت مردم در برنامه های توسعه است. تقریبا برای بیشتر دولت ها در کشورهای در حال توسعه، تأمین منابع مالی و نیروی انسانی برای ارائه خدمات در سطح محلی امکان پذیر نیست. در بیشتر موارد، طرح های توسعه تسهیلات جدیدی را برای مردم فراهم می کنند، بدون اینکه طراحی شهری کافی برای ادامه عمل، حفظ و نگهداری این تسهیلات انجام شده باشد. طراحان طرح های توسعه اغلب چنین فرض می کنند که این کار به وسیله مردم محلی انجام می گیرد. از دیگر مشکلات ، ناهمخوانی برنامه ها با شرایط محلی بوده است. آن دسته از خدمات که به وسیله دولت ها در کشورهای در حال توسعه تأمین می شود، اغلب از سوی طراحان در مرکز تهییه می شود که آشنایی اندکی با نیازهای واقعی استفاده کنندگان دارند. این امر منجر به وابستگی به دولت می شود. برای جلوگیری از این مشکلات باید مشارکت مردم را برانگیخت. (سیف الدینی، ۱۳۷۶، ۴)

شیوه های مشارکت شهروندان در طرحهای توسعه ای شهری :

برای تطبیق دادن فعالیت های مشارکت مردم با اهداف خاص، شیوه هایی وجود دارد که می توان این شیوه ها را از نظر سازمان و نظم به چهار گروه تقسیم کرد: (سیف الدینی، ۱۳۷۶، ۸)

شیوه های سازمان نیافته و نا منظم :

این شیوه ها، شیوه هایی هستند که برای ایجاد رابطه ای مستقیم بین برنامه ریز و مردم طراحی شده اند. در این حالت، هیچ سازماندهی منظمی در مورد شرکت مردم وجود ندارد، بلکه طراحان می خواهند بدانند که چه افرادی و یا چه تعدادی از افراد در برنامه شرکت می کنند و یا اینکه چه اطلاعات مقدماتی را می توان فراهم آورد. این شیوه ها بیشتر، به هدف ویژه ای "مبادله اطلاعات" مربوط می شوند.

شیوه هایی که در این طبقه قرار می گیرند، عبارتند از:

الف : مراجعه طراحان به مراکز تجمع: در هر شهر محل هایی وجود دارند که طراحان و مردم می توانند با هم ارتباط رو در رو برقرار کنند. این مکان ها، مراکز پخش

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

اطلاعات هستند و افراد می توانند به آنجا مراجعه کرده و مطالبی را در مورد طرح ها یا طرحهای اثر گذار محلی مطرح کنند و پرسش هایی را بپرسند.

ب : تشکیل جلسه های اطلاع دهنده به وسیله مؤسسه برنامه ریزی: منظور از این جلسه ها، جلسه هایی است که معمولاً یک بار تشکیل می شوند، به این منظور که اطلاعاتی درباره ای فعالیت های موسسه و یا نهاد های برنامه ریز در اختیار مردم گذاشته می شود. این جلسه ها اغلب به صورت داوطلبانه از سوی موسسه ها و نهادها به منظور دادن اطلاعات دقیق در باب یک برنامه یا یک طرح خاص به مردم می باشد. این جلسه ها می توانند در هر مرحله از انجام طرح برگزار شود.

پ : تشکیل شوراهای برنامه ریزی محلی: برای به دست آوردن مشارکت مردم درباره ای برنامه خاصی مربوط به منطقه جغرافیایی، شوراهای محلی تشکیل می شوند. این شوراهای منبع مشورتی برای موسسه های عمومی می باشند. هدف آن، شناخت مردم محلی بخصوص مشخص کردن اهداف، تعیین اولویت ها و کسب اطلاع از واکنش های مردم در برابر برنامه های پیشنهادی سازمان است. (سیف الدینی، ۱۳۷۶، ۸)

شیوه های سازمان یافته و منظم:

در این روش طراحان واقنده که ببینند چه تعداد و چه کسانی در برنامه مشارکت دارند. در جلسه ای رسمی، دست اندکاران برنامه به وسیله مسئولان برنامه برگزیده می شوند. اگر هدف، مشارکت همه جانبیه ای مردم باشد، طراحان باید اطمینان یابند که عموم طبقات جمعیت، امکان مشارکت در برنامه را دارند. بر عکس اگر برنامه به شرکت گروه و یزه ای عنایت دارد، ممکن است شرکت کنندگان از آن زیر مجموعه ای خاص جمعیتی، برگزیده شوند. از این شیوه ها، اغلب هنگامی استفاده می شود که هدف خاص از مشارکت، "آموزش" یا "جلب حمایت" باشد.

شیوه هایی که در این گروه قرار می گیرند، عبارتند از:

الف : کمیته های مشورت با مردم: گروه هایی از مردم هستند که به طور دائمی با موسسه ای در ارتباط هستند. در این روش مردم به دور هم فراخوانده می شوند تا برنامه های مختلف را بررسی کنند و تصمیم بگیرند که کدام برنامه باید اجرا شود.

ب : شوراهای محلی: این شوراهای نیز مانند کمیته های مشورت با مردم است، اما از قدرت بیشتری برخوردارند و تصمیم گیری در آنها بر عهده ای مردم گذاشته می شود. در این حالت، افراد شرکت کننده به وسیله ای مردم برگزیده می شوند تا پس از بررسی برنامه های گوناگون تصمیم بگیرند که کدام برنامه باید اجرا شود.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

پ : نیروهای ویژه وظیفه خاص: گاهی کمیته ای از مردم که به وسیله‌ی موسسه‌ای رهبری می‌شود، برای مدت زمان مشخص و به منظور انجام وظیفه یا وظایف خاصی تشکیل می‌شود. برای نمونه میتوان تشکیل واحد‌های کمک رسانی به مردم در شرایط ویژه‌ای مانند زلزله و سیل را نام برد. (سیف الدینی، ۱۳۷۶، ۹)

شیوه‌های فعال:

در این شیوه مردم مشارکت مستقیمی در فعالیت‌های از پیش تعیین شده‌ای دارند. این شیوه تلاشی برای تعریف مشخص مشارکت مردم است. در آن زمان و تعداد مردمی که مشارکت می‌کنند و چگونگی عمل مشارکت و نوع اطلاعات فراهم شده نیز نظارت می‌شود. شیوه‌هایی که در این گروه قرار می‌گیرند:

الف: شیوه‌گروه برگزیده

ب: تجزیه و تحلیل قضایت‌ها

پ: تجزیه و تحلیل ارزش‌ها (سیف الدینی، ۱۳۷۶، ۱۰)

مزیت‌ها و معایب مشارکت شهروندان در طرح‌های توسعه‌ی شهری:

مشارکت شهروندان در طرح‌های توسعه‌ی شهری دارای یکسری مزیت‌ها و معایبی می‌باشد که در ذیل به بیان آنها می‌پردازیم.

مزیت‌ها :

۱- بهترین شیوه سازماندهی مردم در جهت حل مسائل است.

۲- با توجه به شناخت محلی، مردم هر ناحیه قادر به تصمیم‌گیری‌های منطقی اقتصادی درباره محیط و وضع خود هستند.

۳- شرط لازم برای ایجاد الگوی توسعه این است که افراد ذینفع فعالانه در برنامه آن دخالت داشته باشند و نسبت به امور توسعه احساس مسئولیت کنند و در صورت لزوم برنامه بتوانند از نیروهای داوطلب و منابع محلی یاری گیرد.

۴- نظارت محلی مردم در باب پیشرفت و دستاوردهای توسعه، سبب حمایت آنان از پیامدهای توسعه می‌شود. مشارکت به معنای واقعی مستلزم آن است که مردم قادر به بررسی و مطالعه و شرکت در تصمیم‌گیری در حل مسئله برنامه توسعه مربوط به خود باشند و در اداره آن سهیم باشند. (سیف الدینی، ۱۳۷۶، ۲)

معایب:

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

یکی از عوامل سیاست‌های مملکتی این است که می‌تواند بر روند مشارکت در سطح محلی تأثیر بگذارند. بنابراین در برنامه‌های توسعه و مشارکت مردم، باید سیاست‌های ملی را در نظر داشت و برنامه‌ها و طرح‌ها را با توجه به این عوامل در سطح کلان طراحی کرد تا به تدریج بتوان بر سیاست‌های ملی اثر مثبت گذاشت. نظام دیوانسالاری یکی دیگر از مشکلات موجود بر مشارکت مردمی است، در بسیاری از برنامه‌های شهری، هدف مشارکت در رفع نیازها صرف‌ظاهیری بوده است و در برخی موارد حالت اداری و قوانین دست و پاگیر موانعی برای مشارکت مؤثر محسوب می‌شده است و همچنین در تنظیم و اجرای برنامه‌های توسعه اغلب ویژگی‌های فرهنگی ساکنان نواحی گوناگون نادیده گرفته می‌شود که می‌تواند بر ساز و کار مشارکت تأثیر بگذارد (سیف الدینی، ۱۳۷۶، ۱۳) و همچنین در اغلب موارد گروه‌های مشارکت کننده معمولاً آنقدر به مخالفت با هم می‌پردازند که هیچ تصمیمی نمی‌توان گرفت.

حال با توجه به طراحان شهری و نیاز به مشارکت، از آنجا که مذاکره یکی از ارکان طراحی شهری مشارکتی می‌باشد، می‌تواند به طراحان در مقابله با مشکلاتی که پیش رو دارند، کمک کند. از آن جا که در جوامع شهری، گروه‌های مختلف جامعه مدنی و سازمان‌های غیر دولتی و دولتی و شهروندان قرار دارند که هدف اصلی تصمیم‌گیری در امور شهری برای رفع نیازهای این گروه و جلب رضایت آنها می‌باشد، پس برای آن که جامعه به هدف خود برسد و جامعه‌ای یکدست و مناسب داشته باشیم و در آن اختلاف بین گروه‌های مختلف به حداقل برسد، نیاز مندیم که از روش‌های مختلفی برای بحث و تبادل نظر بین این گروه‌ها استفاده کنیم. از جمله روش‌هایی که می‌توان استفاده کرد و در فرایند مشارکت مردم و گروه‌های مختلف نیز تأثیر دارد، مذاکره است. (Bracken, 1981 quoted in Holden, 2015, 3)

نیز تأثیر دارد، مذاکره است. (Holden, 2015, 3)

شهری، با این حال، نمی‌توانند بدون اجازه از دولت وجود داشته باشند. این نهادهای دولتی توسط قانون مستلزم به تعامل و همکاری با جامعه در سراسر فرآیندهای طراحان شهری که شامل ساکنان در محله تصمیم‌گیری است، می‌باشد. (Holden, 2015, 3)

طراحی شهری سیاسی:

طراحان شهری هستند قادر به اجرای تغییر به تنها یی نیستند. طراحان شهری می‌توانند قدرت قانونی به دست آورند، اگرچه زمانی که به آن اقدام قانونی اعطا شده باشد. بنابراین، طراحی شهری متکی بر توسعه اجماع در میان کسانی که در قدرت هستند، می‌باشد. (Holden, 2015, 5)

صرف نظر از رویکرد، انواع طرح‌های شهری که نیاز به اقدام سیاسی برای پیاده سازی دارند. می‌توان آن را ارائه کارگزاری بین دیدگاه‌ها و یا مشاوره در مورد مسیرهای موفق برای تصویب تغییرات محله و اگرا در نظر گرفت. طراحان شهری در گفتگو با کسانی که در برگزاری ثابت قوه مقننه در سطح شهر می‌باشد، قرار دارند. (Levy, 2006 quoted in Holden, 2015, 5)

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

دولت در انجمن های محلی متکی بر تطابق با الزامات مشارکت عمومی در طول فرآیندهای برنامه ریزی شهری است. (Stovel and Shaw,2012, Holden,2015,8) در این راه، قابل پیش بینی است که انجمن محله در ابراز نیازهای خود به مذاکره در فرآیندهای طراحی شهری نیازمند است. (Holden,2015,8)

شرکت کنندگان طراحی شهری دارای سه بازیکن اصلی(نهادهای دولتی سازمان ها و کارکنان شهر یا دولت)می باشد. در توسعه مناطق شهری و مصاحبه با این سه شرکت کننده، آشکار شد که انگیزه این سه شرکت کنندگان همیشه یکی نیست. (Holden,2015,18)

در اینجا لازم است که از مذاکره استفاده شود. درمذاکره، ارتباطات بین احزاب و گروه ها رخ می دهد. هر طرف، از تاکتیک های خود برای رسیدن به حداکثر نتایج استفاده می کند. مذاکرات را می توان در همه موضوعات، به جز اخلاق و دین، انجام داد. مذاکرات به صورت روزانه، آگاهانه یا ناخودآگانه اتفاق می افتد. مراحل مذاکره :آماده سازی، ارائه و توجیه، چانه زنی، پیشنهادات و مخالفتها، استفاده از تاکتیک های مختلف و در نتیجه انتخاب یک گزینه می باشد . خطر در انجام مذاکرات این است که هیچ تضمینی برای رسیدن به نتایج موقفيت آمیز و اغلب امید به اثربخشی احزاب روی تاکتیک ها و نتیجه مذاکرات وجود ندارد.(Zohar,2015,540) امروزه در شهرها مشکلاتی دیده می شود که شامل جدا افتادگی بخش ها، رشته ها و شهر ها است. بخش های دولتی، عمومی، خصوصی، داوطلب و محافل علمی و رسانه های گروهی به جای همکاری در حل مشکلات، به عملکرد جدا از هم گراییش دارند. همه نسبت به هم بی اعتمادند و با نام هایی مانند «سرمایه دار حریص»، «دیوان سالار فاسد»، «رهبران دردرس آفرین»، «برج عاج نشین های علمی» و «مطبوعات احساسات گرا» از هم یاد میکنند. طبیعی است که سیاستمداران در جستجوی رأی، صاحبان کسب و کار در پی سود، انجمن های محلی در پی کسب نفوذ، محافل علمی در پی کسب شهرت و مطبوعات در پی جلب خواننده های بیشتر هستند. اینها نیازهای مشروعی هستند که تطابق آن ها در دراز مدت در شهری سالم، امن و سرزنش رخ می دهد. چون برخی از این بخش ها می توانند از نوآوری های شهری جلوگیری کنند یا از سرعت آن ها بکاهند و بر هزینه ها بیفزایند، برای حصول به پایه ای مشترک و حمایت از ابتكارهای نو، بازگردن مبحث گفتگو لازم است. به علاوه هر بخش دولتی یا رشته دانشگاهی، تنها به قسمتی از پیکره بندی شهر نظر دارد. در حکومت های معبدی، مکانیسمی برای هماهنگی میان بخش های مختلف وجود دارد و دانشگاه ها نیز برنامه هایی برای ارتباط میان رشته های مختلف دارند.(برک پور و اسدی، ۱۳۹۰، ۴۰)

روزانه بین همه این گروه ها، آگاهانه یا ناخودآگاه مذاکره صورت می گیرد. اما چون هر کدام در پی کسب منفعت خود هستند، پس نیاز به طراح دیده می شود تا بتواند به طرفداری از شهروندان بپردازد و همانطور که از اسم آن معلوم است، برای

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شهر طراحی می کند و هدفش کسب توجه شهروندان می باشد. زیرا آن ها عناصر اصلی تشکیل دهنده شهرها هستند. طراح شهری برای آنکه به هدف خود برسد، نیاز دارد تا بین گروه های مختلف ارتباط برقرار کند و با شناسایی معاوی و مزایای هر کدام اقدام به تبادل نظر بین همه گروه ها بپردازد که این کار با مذاکره امکان پذیر است. از جمله مواردی که مهم است، زمان مذاکره می باشد. زمان مذاکره، یک اتفاق بی سابقه است که حداکثر موفقیت را در حداقل زمان و بازدهی قابل پیش بینی نتیجه ارائه می دهد که در آن یک یا چند برنده و از سوی دیگر کسانی که فرصت را از دست می دهند، وجود دارند. (Zohar, 2015, 541) پس توجه به زمانی که مذاکره انجام میشود، خیلی مهم است، خصوصا در شهر که گروه های مختلفی حضور دارند.

مذاکره مستقیم به موجب تماس مستقیم و مداوم اشخاص میان طرفین احزاب وجود دارد. مذاکره مستقیم، مزیت و ضعف دارد. به عبارت دیگر، این دو حزب با یکدیگر به طور مستقیم دیدار و رفتار دیگران را مشاهده می کنند. مذاکرات غیر مستقیم، در حضور نمایندگان و یا واسطه ها وجود دارد. مشکل، در منافع واسطه ها است که ممکن است متفاوت از حزبی که نماینده آن ها هستند، باشد. مشکل دیگر ممکن است مشکلات ارتباطی بین واسطه ها و احزاب باشد. تفاوت های فرهنگی در سبک های مذاکره، منعکس شده است. هیچ قانون ثابت برای انجام مذاکرات و یا برای رسیدن به نتایج موفقیت آمیز وجود ندارد. (Zohar, 2015, 541)

در هر مذاکره باید یک سری اصول مدنظر باشد که از جمله می توان به تاکتیک مذاکره اشاره کرد:

تاکتیک مذاکره:

تاکتیک، یک راه خاصی که در یک وضعیت خاص مورد استفاده قرار می گیرد، است. تاکتیک برای استفاده کوتاه مدت بوده و به طور مداوم بسته به ویژگی شرایط مذاکرات تغییر می کند. تاکتیک ها، عملی هستند و اغلب به فاش کردن دستور کار حریف و منافع پنهان کمک می کنند و باید مراقب جمع آوری اطلاعات باشند. تاکتیک را می توان به پنج دسته تقسیم کرد و استفاده بیش از یک مورد می تواند شناس فرد را در مقابل موافع بهبود بخشد.

تاکتیک سخت:

- ۱) خطر: بیان آمادگی برای آسیب های آینده
- ۲) وحشت: اقدام توهین آمیز که فقط طرف دیگر تصدیق را متوقف خواهد کرد
- ۳) حمله: در موضع حریف و یا یک حمله لفظی
- ۴) اولتیماتوم: هل دادن حریف را به حاشیه با ایجاد محدودیت
- ۵) قطع کردن روابط: به طور موقت یا دائم

تاکتیک زمان:

- ۱) تاخیر: به تعویق افتادن که طرف دیگر ناراحت می شود و از ایده استفاده می کند.
- ۲) تنظیم تاریخ نهایی: طبیعی یا مصنوعی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۳) کنترل برنامه و تنظیم دستور جلسه: هر کس برای مکان مذاکره و زمان که دارای یک مزیت متمایز است، تصمیم می‌گیرد.
تاتکیک سازمانی:

- ۱) قدرت محدود: اغلب مانع یا فشار را از بین می‌برد
- ۲) مذاکرات غیر مجاز: به ظاهر بی اثر است، اما برخی از ارزش‌ها را در انتقال پیام و یا اطلاعات بدون هر گونه تعهد، ارائه می‌دهد (Zohar, 2015, 542)

استراتژی و برنامه در مذاکره:

برنامه ریزی استراتژی شامل تمرکز بر یک هدف خاص به عنوان مذاکره کننده با استفاده از قدرت هدف برای آماده سازی، برنامه ریزی و عمل است. هر سه تلاش شامل یک تناقض بزرگ است. از یک طرف، آنها بسیار منطقی و قادر به مطالعه هستند. در عین حال که از سوی دیگر، هر سه با پویایی غیر منطقی هدایت می‌شود. در آماده سازی، برنامه ریزی و طراحی یک مذاکره باید تخیل برای پیش‌بینی آنچه مورد نیاز است و مجموعه‌ای از آرمان‌های موجه و در عین حال خوش بینانه استفاده شود. مردم معمولاً به مراتب بیشتر در رابطه با آنچه که به احتمال زیاد در آینده دور و نزدیک اتفاق می‌افتد، نگران هستند تا نسبت به آنچه که در حال حاضر اتفاق می‌افتد. اگر چه طراحی برای مذاکره نیاز به تحقیق دارد، اما روند ایجاد طرح، اغلب از طرح واقعی مهم‌تر است. در حالی که تهیه یک استراتژی شامل مجموعه برنامه نویسی از سیگنال درونی و اهداف می‌باشد، ویژگی‌های خاصی از آماده سازی و عمل موثر برای مذاکره جهانی هستند. (Zohar, 2015, 545) سرمایه اجتماعی محصول تعاملات اجتماعی است که هم به لحاظ کمی و هم به لحاظ کیفی در میان شبکه‌های اجتماعی است که در سطح محله‌های شهری از وسعت و عمق بیشتری برخوردار می‌باشد. زیرا حس همبستگی اجتماعی، اعتماد میان شهروندان و کنترل‌های غیررسمی که امروزه همگی در بحث‌های نظری از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی به شمار می‌روند، در سطح محله‌های شهری شکل می‌گیرند و انتظام می‌یابند. آنچه که در سطح محله‌های شهری، کمک مؤثری به ایجاد مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی می‌کند، در حقیقت کیفیت کالبدی-فضایی این مکان‌ها است که حضور یا عدم ساکنان و به تبع آن شکل گیری تعاملات اجتماعی را به همراه دارد. مسجد، بازارچه، پارک محله، پیاده رو و بخش‌هایی از خیابان، مغازه‌ها و غیره، همگی مکان‌هایی برای برقراری روابط چهره به چهره به شمار می‌روند. به این ترتیب، بدون شک کیفیت کالبدی مکان شهری در میزان و نحوه برقراری این روابط اثرگذار خواهد بود. به عبارت دیگر، سازمان اجتماعی موجود در محله شهری، روحی است که در دل جسم محله و کالبد دمیده می‌شود و بدون شک، سلامت و کیفیت آن در گروه سلامت کالبد محله خواهد بود. (اردشیری و همکاران، ۱۳۹۲، ۳۵)

شهروندان به طور کلی برای سازماندهی به عناصر شهری و برای اینکه مسیر یابی را برای خود آسان کنند و با مشکل رو به رو نشوند، یک تصویر ذهنی از شهر برای خود دارند که این تصویر ذهنی در مراحل آماده سازی و برنامه ریزی و تمرین و طراحی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

که بیان شد، در مذاکره لازم می باشد و آن ها مکان هایی که روزانه و یا هفتگی از آن استفاده می کنند، همیشه در نظر دارند و میزان کیفیت و عناصری که برای رسیدن به آن ها قرار دارند، را همیشه تصور می کنند. پس می توان بدین گونه تفسیر کرد که شهروندان در مذاکرات از جمله عناصر مؤثر هستند و از ارکان مذاکره در مراحل آن می باشند و این مشخص می شود که مذاکره در طراحی شهری لازم است زیرا با خصوصیات شهروندان روابط نزدیکی دارد.

از جمله دیگر ویژگی های مذاکره:

۱. یک عنصر کلیدی در استراتژی، برنامه ریزی برای ارزیابی تعادل قدرت است. این ارزیابی شامل نه تنها تعادل واقعی قدرت بین احزاب بلکه مهمتر از آن، درک هر حزب که توازن قدرت دارد، می باشد.

۲. عنصر ازغافلگیری(شگفتی) در حالی که در مبارزه موثر است، همیشه یک روش خوب در مذاکره می باشد. تشخیص یک الگوی منطقی برای پیشنهادات مذاکره و نقاط بحث، برای طرف دیگر مهم است. در حالی که بهتر است آن را به یک استراتژی جایگزین که یک واقعیت غیرمنتظره پیشنهادی در تیم مقابل است، تبدیل کرد.

۳. تمام اطلاعات، داخلی یا خارجی، باید در صورت امکان، تأیید شده باشند.

۴. ارزش قائل شدن فراوان برای چیزهایی که خاص هستند، نیاز به مرکز مذاکره برای دریافت حقایق می باشد.

۵. به دور از عجله قرار داشتن، مذاکره کنندگان غیر ماهر حق بیمه های ناکارآمد در سرعت و در پناه تشویش روانی در مورد اتفاف وقت دارند. بدیهی است که وقت با ارزش است و گاهی اوقات لازم است به تجارت پول در برابر زمان پرداخت.(Zohar,2015,545)

با توجه به این ویژگی ها می توان گفت چون مذاکرات در شهر ها اتفاق می افتد و همه افراد نیز مهارت لازم را ندارند، پس اطلاعاتی که در مذاکره رد و بدل می شود، باید توسط کارشناسان مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرند تا اگر با اصول شهرسازی مطابقت دارند و همچنین به منظور جلوگیری از اتفاف وقت، تأیید شوند که آسیبی به شهر نزنند. زیرا عنصر مؤثری هستند در خصوص پروژه های شهری که اگر به طور مثال در تخریب بافت های فرسوده و ناکارآمد تعلل شود، می تواند عاقب بدی داشته باشد. مثل تخریب خود بافت به صورت ناخودآگاه و آسیب رساندن به رهگذران و همچنین در مذاکره باید کوتاهترین زمان مورد توجه قرار گیرد. زیرا هرچه این فرایند طولانی تر شود، اختلافات بین طرف های مذاکره بیشتر می شود و رسیدن به توافق نظر سخت می گردد و این خصوصا در میان شهروندان و افراد عامی می تواند مشکلات بیشتری ایجاد کند. برنامه ریزی و توسعه شهری برای تنظیم به تغییر روند اقتصادی و شهری در شهرها و همچنین به جذب سرمایه به مناطق خاص لازم است. در حال حاضر، طراحی شهری نیز با هدف رسیدگی به رفاه اجتماعی از ساکنان شهر و پیچیدگی رو به رشد و ارتباط متقابل مناطق شهری، خواستار طراحی مناسب

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شهرکه شامل نهادهای دولتی، شرکت ها و انجمن های محله است، می باشد.) Levy,2006 quoted in Holden,2015,1 اقتدار گستردگی دولت ممکن است انجمن محله را مجبور به پیروی از تصمیمات خود کند. (Holden,2015,1) پس لازم است توازن لازم میان قدرت های موجود در شهر نیز ایجاد شود که با مذاکره می توان به آن جامه عمل پوشاند.

تجزیه و تحلیل:

ایجاد اعتماد در آغاز مذاکرات برای کسب موققیت امری ضروری است. روابط در حال توسعه هنر اقناع در مذاکره است که توسعه مستلزم آن است که دشمنان با احترام رفتار کنند، نه اینکه به عنوان یک شی تحت فشار قرار گیرند، بلکه به عنوان یک فرد متقادع شوند. برای این منظور، یک مذاکره باید یک تکنیک داستان گفتن باشد که بستگی به حقایق و سازمان مراقب دارد، نه اینکه وابسته به قضاوی و نظرات استفاده کنندگان باشد. گروه بنده حقایق کلیدی به یک سری از تصاویر کلامی در یک مذاکره می باشد که برای متقادع کردن افراد با نشان دادن شکل به جای بیان کردن آن اجازه می دهد که این در روابط بین مردم عادی، شوراهای، کانون های اجتماعی، انجمن های محلی و شهری بسیار مهم است، زیرا هم تعدد سازمان ها را داریم و هم با گروه های متفاوتی از مردم در شهر برخورد می کنیم. پس مذاکره باید به گونه ای صورت گیرد که اعتماد طرفین جلب شود و اختلافی ایجاد نشود.

ساکنان معتقدند که انتقال قدرت یک تاکتیک برای به دست آوردن حمایت است. آنها احساس میکنند که نهادهای دولتی با مشورت انجمن های محلی به طور کامل به آنچه جامعه کاربران می گویند، توجه نمی کنند. برخی از ساکنان معتقد هستند که اگر تغییر در مشکلات ساختاری با فرآیندهای تعامل جامعه قرار بگیرد، انجمن محله می تواند با توجه به انگیزه های شخصی و فدایکاری برای جوامع در گیر باقی بماند. داشتن رزرو در مورد اعمال و مقاصد دولت به عنوان یک مانع برای انجمن محله با مشارکت موثر ادارات دولتی در طراحی شهری عمل می کند. انجمن محله در دوران طراحی شهری با تمرکز بر افزایش مشارکت عمومی در مورد مسائل عدالت اجتماعی در تلاش برای مبارزه با جنگ و فقر به شهرت آمد. علاوه بر این، نهادهای دولتی باید سهم نامتناسب خود را به منظور استفاده بهتر از انجمن محله به حداقل برسانند که باعث دلسربدی صدای جامعه در روند طراحی شهری برای به رسمیت شناختن نشود. (Holden,2015,21)

نتیجه گیری:

شهرها از دیرباز تاکنون تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار گرفته اند که اثرات منفی و مثبتی بر آن ها گذاشته است. آن چه امروز دیده می شود، جدالافتادگی بین بخش ها و رشته های مختلف در شهر ها می باشد و به منظور تعديل اثرات منفی نیاز به برنامه ریزی مشاهده می شود که در آن طراحان شهری به بررسی مشکلات افراد و جامعه می پردازند که نیازمند این است که بحث و گفتگو در آن ها باز شود. از آن جا که شهرها در

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ارتباط با مردم و شهروندان عادی و مختلف جامعه قرار دارند، پس باید از روش هایی استفاده شود که بتوان اعتماد مردم را جلب کرد تا آنجا که به منافع اکثیریت لطمه وارد نکند و نظرات تک تک مردم را در طرح لحاظ نمایند. از جمله روش هایی که به طراحان شهری می تواند کمک کند، طراحی شهری به صورت مشارکتی می باشد که باعث حضور افراد در جریان طراحی می شود و می تواند در اداره شهر ها موثر باشد. از جمله معایب طراحی مشارکتی این است که گروه های مشارکت کننده معمولاً آنقدر به مخالفت با هم می پردازند که هیچ تصمیمی نمی توان گرفت. پس وظیفه طراحان این است که به فکر رفع این مشکل باشند. برنامه ریزی مشارکتی شامل اصول، اهداف و طیف گوناگونی می باشد که از جمله آن ها مذاکره نامیده می شود. تصمیم گیری از تبادل نظر و توافق گروه های مؤثر در توسعه و عمران شهر بدست می آیند و از اصول مشارکت شناسایی و تعديل اختلاف نظرهای موجود بین بهره وران از طریق گفتگوی فعال بین همه ای طرف ها می باشد. پس مذاکره می تواند در رفع مشکل به برنامه ریزان کمک کند. استفاده از مذاکره شامل اصول و تاکتیک هایی است که با استفاده از آنها می توان کیفیت مشارکت مردم و طراحی برای آنها را افزایش داده و حضور آن ها را موثرتر کرد. با توجه به توسعه شهرها فقط دولت ها به تنها می توانند به برنامه ریزی پردازند، بلکه نیازمند تعامل گروه های مختلف جامعه مدنی و مردم هستند که مذاکره هم از جمله آیتم هایی است که در آن گفتگو بین دو یا چند گروه صورت می گیرد که باعث می شود همه اهداف و راهبردهای خود را بیان کنند و با مذاکره مستقیم و با استفاده از تاکتیک هایی بتوانند نظر مردم را جلب کنند و رضایت آن ها را به همراه داشته باشند.

مشارکت واقعی و آگاهانه مردم تنها در سایه وجود و حضور جدی گروه ها و سازمان های جامعه مدنی و غیر دولتی میسر است که شهروندان را نسبت به حقوق، وظایف و تعهداتشان در برابر جامعه شهری و توانایی آنان را در کنترل و اداره محیط اطرافشان آگاه می سازد. در واقع تشکل های غیر دولتی به عنوان راهکاری نو برای مشارکت بخشی از مردم در تعیین سرنوشت خود در دنیای امروز اهمیت یافته اند که می توانند به عنوان حلقة، واسطه میان حکومت ها و مردم در انتقال خواسته های ملت به نظام حکومتی باشند. (میارنعمی و همکاران، ۱۳۹۲، ۸) نهادهای رسمی و غیر رسمی به عنوان بازیگران و واسطه به منظور تامین امنیت سیاست طراحی و توسعه شهر بحث می کنند. در واقع این حرکت، حیاتی است برای حرکت فراتر از نهادهای رسمی و غیر رسمی، به صورت مشارکتی برای رسیدن به توسعه و برنامه ریزی به منظور به رسمیت شناختن طیف متنوع تری از بازیگران مذاکران سیاسی می باشد.

(Ruming,2008,2)

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

مطالعات این تحقیق بیانگر این واقعیت است که استفاده از مذاکره در طراحی شهر می‌توان در بردارنده منافع و مزایایی برای جامعه باشد که روند رشد و توسعه شهر و رضایتمندی ساکنان را افزایش دهد.

منابع:

۱. اردشیری.مهسا، حاجی پور.خلیل، حکیمی.سمیه، بررسی نقش و جایگاه ساختار کالبدی محله های شهری بر شکل گیری سرمایه اجتماعی، مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال چهارم، شماره ۱۳۹۲، ۱۳
۲. اللهی رضا، شریعتمداری.وحید، آئین شهریاری؛ الگوی جدیدی از مشارکت شهریوندی (نمونه موردی شهر بجنورد)، اولین کنفرانس ملی جغرافیا، گردشگری، منابع طبیعی و توسعه پایدار، ۱۳۹۳
۳. برک پور.ناصر، اسدی.ایرج، مدیریت و حکمرانی شهری، دانشگاه هنر، ۱۳۹۰
۴. سیف الدینی.فرانک، مشارکت مردمی و برنامه ریزی توسعه، مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره دوازدهم، شماره ۲، ۱۳۷۶
۵. فنی.زهره، دویران. اسماعیل، برنامه ریزی مردم محور) مشارکتی (در مقیاس خرد شهری) محله (نمونه موردی؛ محله اسلام آباد زنجان، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، دوره ۲۵، شماره ۳، ۱۳۸۹
۶. قدرجانی.راضیه، قیطرانی.نیما، خانیان.مجتبی، شهرسازی مشارکتی و مشارکت شهریوندان در اداره امور شهر، اولین همایش منطقه ای معماری پایدار و شهر سازی اینده (خشت اول)، ۱۳۹۲
۷. میارنعمی.مهرعلی، ربیع پور.محمد، مجیدی.سنور، عملکرد مدیریت مشارکتی در برنامه ریزی جهت توسعه شهرها، هشتمین همایش معماری و شهرسازی و توسعه پایدار با محوریت از معماری بومی تا شهر پایدار، ۱۳۹۲
۸. نصیری. اسماعیلیف جهانی شدن و چالش های شهر و شهرنشینی در کشورهای در حال توسعه با رویکرد عملیاتی در شهرهای ایران، گنج هنر- پraham نقش، ۱۳۸۸
۹. Holden، Lane K (2015) Negotiating the Neighborhood: The Role of Neighborhood Associations in Urban Planning Processes, Macalester College , Sociology Department
۱۰. JENNINGS. N. R, FARATIN.p, LOMUSCIO.a.r, PARSONS.s, WOOLDRIDGE.m, SIERRA.c (2001) Automated Negotiation: Prospects, Methods and Challenges, Kluwer Academic Publishers.
۱۱. Ruming ،Kristian, (۲۰۰۸)Negotiating Development Control: using Actor-Network Theory to explore the creation of residential building policy ، City Futures Research Centre Faculty of the Built Environmen
۱۲. Zohar, Ilana(2015) "The art of negotiation" Leadership skills required for negotiation in time of crisis, Procedia - Social and Behavioral Sciences